QORTI TAL-APPELL

IMHALLFIN

S. T. O. PRIM IMHALLEF SILVIO CAMILLERI
ONOR. IMHALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMHALLEF NOEL CUSCHIERI

Seduta ta' nhar il-Gimgha 12 ta' Frar 2016

Numru 8

Rikors Numru 72/12 AE

Joseph Demicoli u Paul Piscopo
ghan-nom u in rapprezentanza tal-Koperattiva
Ghaqda Koperattiva tas-Sajd

v.

Angelic Mifsud f'ismu proprju u ghan-nom u in rapprezentanza
ta' Lambusa Maritime Company Limited [C-39329]

<u>Preliminari</u>

1. Dan huwa appell maghmul mill-konvenuti minn sentenza moghtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fl-14 ta' Novembru 2014, fejn l-istess Qorti filwaqt li cahdet il-kumplament tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti[1]:-

> "i) Ikkundannat lill-konvenuti sabiex ihallsu solidalment lill-attrici s-somma ta' sitta u sittin elf erba' mija u hdax-il ewro u sitta u ghoxrin

[1] L-ewwel zewg eccezzjonijiet gew decizi b'sentenza tat-18 ta' Settembru 2012 (fol. 107).

centezmu (€66,411.26) bhala arretrati tal-*operating fee* sat-30 ta' Novembru 2011, bl-imghax[2] skont il-ligi.

"ii) Dwar il-kontijiet tad-dawl iddikjarat li ghall-finijiet ta' din il-kawza l-konvenuti ghandhom ihallsu lill-atturi s-somma ta' sebgha u tletin elf hames mija u disgha u tletin ewro u sitta u tmenin centezmu (€37,539.86), flimkien mal-imghax bir-rata imposta mill-ARMS Limited ghall-hlas tardiv.

"iii) Iddikjarat terminat il-ftehim tal-1 ta' Dicembru 2008 minhabba morozita` fil-hlas tal-*operating fee.*

"iv) Ikkundannat lill-konvenuti sabiex fi zmien sittin (60) gurnata jizgumbraw minn gewwa l-fond 150, Xatt is-Sajjieda, Marsaxlokk.

<u>Mertu</u>

2. Jirrizulta pacifiku li l-partijiet iffirmaw ftehim fl-1 ta' Dicembru 2008[3] li bih il-konvenuti nghataw il-fond numru 150, Xatt is-Sajjieda, Marsaxlokk sabiex minnu joperaw negozju ta' importazzjoni u esportazzjoni fl-industrija tal-hut. Il-ftehim kien ghal ghaxar snin, li jiggedded ghal 10 snin ohra.

3. Skont il-ftehim il-konvenuti kellhom ihallsu €36,500 fis-sena bhala *operating fee*, eskluza t-taxxa fuq il-valur mizjud, kif ukoll kellhom ihallsu ghall-konsum ta' dawl u ilma.

4. Fl-odjerni proceduri, l-atturi qed jitolbu l-hlas ta' €148,500 jew

[2]peress li l-obbligazzjoni hi ta' natura kummercjali, l-imghax ghandu jiddekorri mid-data ta' kull skadenza, pero` fuq l-operating fee biss gialadarba ma ngabitx prova li l-attrici diga` hallset it-Taxxa Fuq il-Valur Mizjud.
[3]Fol. 4.

somma ohra verjuri, kwantu ghal tmienja u tmenin elf u hames mitt Ewro (€88,500) jew somma verjuri bilanc dovut mill-konvenuti bhala *operator's fee* u r-rimanenti sittin elf Ewro (€60,000) jew somma verjuri, bilanc ta' kontijiet mhux saldati ghall-provvista tad-dawl u ilma, oltre l-VAT, bl-imghax. Qed jitolbu wkoll ix-xoljiment tal-ftehim *de quo* u l-izgumbrament tal-konvenuti mill-fond in kwistjoni.

5. Il-konvenuti jsostnu, fost affarijiet ohra, li l-hlas pretiz m'huwiex dovut ghaliex meta kien sar il-ftehim, suppost kien hemm il-permessi tal-awtoritajiet kompetenti u licenzji sabiex joperaw, izda whud minn dawn kienu nieqsa. Inoltre il-fond m'huwiex kopert b'polza ta' assikurazzjoni skont il-ftehim u allura kienu l-atturi stess li ma ottemperawx ruhhom mal-ftehim ta' bejniethom.

<u>Is-Sentenza Appellata</u>

6. L-ewwel Qorti waslet ghad-decizjoni taghha, a bazi tas-segwenti konsiderazzjonijiet:

> "**<u>Kwistjoni</u>**.
>
> "Il-kaz jitratta dwar kuntratt li l-partijiet iffirmaw fl-1 ta' Dicembru 2008 (fol. 4) u li bih il-konvenuti nghataw il-fond numru 150, Xatt is-Sajjieda, Marsaxlokk sabiex minnu joperaw negozju ta' importazzjoni u esportazzjoni fl-industrija tal-hut. Il-ftehim hu ghal ghaxar snin, li jiggedded ghal 10 snin ohra.
>
> "Skond il-ftehim il-konvenuti kellhom ihallsu:

“(i) €36,500 fis-sena bhala *operating fee*[4], cifra li ma tinkludix it-Taxxa Fuq il-Valur Mizjud (ara klawzola 2).
“(ii) ghall-konsum ta’ dawl u ilma (ara klawzola 8).

“Il-konvenuti jsostnu[5] li l-hlas pretiz m’huwiex dovut ghaliex:-

“i. meta sar il-ftehim, suppost kien hemm il-permessi tal-awtoritajiet kompetenti u cioe’ l-MEPA u Trade Department u d-Dipartiment tal-Artijiet. Il-fond lanqas ma kellu permess sabiex fih isir ippakkjar u immaniggar ta’ hut frisk u li jinhareg mid-Dipartiment tas-Sahha u tas-Servvizi Veterinarji.
“ii. il-fond m’huwiex kopert b’polza ta’ assikurazzjoni (ara klawzola 6).
“iii. fir-rigward tad-dawl u ilma, il-meter qieghed jipprovdi servizz lil tlett postijiet differenti. Inoltre, sussidju li ta l-Gvern fl-ammont ta’ €30,000 kellu jigi mputat ghad-dejn dovut mill-konvenuti. Dan ma sarx u minflok thallas *diesel* li xtrat il-Koperattiva.

“**<u>Konsiderazzjonijiet</u>**.

“1. B’riferenza ghat-tielet eccezzjoni, il-qorti tosserva li:

“i. F’minuta ta’ laqgha li saret fis-7 ta’ Novembru 2011, il-Kumitat tal-Koperattiva attrici ddecieda li jsir kuntatt mal-avukat biex jittiehdu passi kontra d-debituri (ara fol. 81).
“ii. Skond l-Istatut tal-Koperattiva, Il-President u s-Segretarju ghandhom ir-rapprezentanza gudizzjarja (fol. 118).
“iii. Mill-provi rrizulta li Paul Piscopo hu s-segretarju filwaqt li Joseph Demicoli hu l-President. Il-kawza giet proposta f’isem dawn il-persuni ghan-nom tal-Koperattiva tas-Sajd.

“Fic-cirkostanzi t-tielet eccezzjoni hi bla bazi.

“2. Fil-kuntratt jinghad (klawzola 9):

*“The Cooperative shall be responsible to maintain all **existing licences and permits** at all times throughout the currency of this Agreement, which shall remain in the Cooperative’s name and to the Cooperatives sole benefit”.*

“Mill-provi ma rrizultax x’permessi u licenzji seta’ kien hemm fid-data li gie ffirmat il-kuntratt. Fl-istess klawzola jinghad ukoll:

*“a. the Operator **shall promptly inform the Cooperative of any statutory requirement which may be imposed by any competent authority and which would require the Cooperative to extend,***

[4]Fil-kuntratt il-partijiet hekk irriferew ghaliha.
[5]Ara nota guramentata prezentata fis-27 ta’ April 2012.

vary or otherwise increase any existing license and/or permit accordingly".

"Ma jirrizultax li qatt inghata xi avviz f'dan is-sens.

"Fil-fehma tal-qorti l-ghaqal kien jitlob li qabel isir il-ftehim il-konvenuti kellhom jaghmlu l-accertamenti kollha mehtiega sabiex jaccertaw ruhhom dwar il-permessi u licenzji li hemm. Dan iktar u iktar meta jidher li fid-data tal-kuntratt il-konvenuti kienu diga' qeghdin fil-pussess tal-fond bis-sahha ta' ftehim iffirmat fl-1 ta' Jannar 2008 (fol. 187). Inoltre mill-provi ma rrizultax b'certezza x'permessi jew licenzji huma mehtiega sabiex il-konvenuti joperaw in-negozju ta' esportazzjoni u mportazzjoni tal-hut minn gewwa l-fond oggett ta' dawn il-proceduri.

"Il-konvenuti lmentaw ukoll li l-bini minn fejn qeghdin joperaw m'huwiex kopert minn permess tal-bini u li dan wassal biex ma jkunux jistghu japplikaw biex jinghataw ghajnuna finanzjarja mill-Unjoni Ewropea. Fl-affidavit Angelic Mifsud xehed:

"Fil-fatt nghid li l-post m'huwiex kopert bil-permessi kollha neccessarji tal-MEPA u kien inhareg enforcement notice u kien tqabbad perit minn Publius Falzon sabiex japplika mal-MEPA sabiex isiru xi alteration works fil-proprjeta tal-koperattiva" (fol. 176).

"Mal-affidavit ipprezenta Dok. AM9 (fol. 209) li hu avviz tal-applikazzjoni li saret mal-MEPA (numru 3917/09) ghal *"Alterations to existing and sanctioning extension at roof level stairhood works"*. Fil-parti ta' fuq hemm notament, li l-qorti tifhem li sar mill-konvenut, li jaqra: *"Kopja tal-permess li ma ghandix"*. Madankollu l-attrici pprezentat decizjoni tat-Tribunal ta' Revizjoni ta' l-Ambjent u l-Ippjanar tas-27 ta' Settembru 2012 (fol. 153) fir-rigward ta' PA3917/09, fejn inghatat decizjoni li l-permess ta' zvilupp kellu jinhareg.

"F'dan ir-rigward il-qorti tosserva:-

"i. M'hemmx prova li l-bini nbena illegalment.

"ii. M'hemmx l-ahjar prova li l-konvenuti applikaw biex jinghataw ghajnuna finanzjarja mill-Unjoni Ewropea u din giet rifjutata minhabba li l-bini nbena llegalment. Ghalkemm il-konvenut xehed: *"Anzi konna applikajna u din kelli refusal minhabba problema tal-bini meta qaluli tal-koperattiva li l-unika problema li hemm fil-bini kienet tromba"* (fol. 312), din ma tistax titqies bhala l-ahjar prova.

"Il-konvenuti ghamlu riferenza ghal affidavit ta' George Bugeja li kien jokkupa l-kariga ta' President tal-Koperattiva. Sahansitra hu kien wiehed mill-firmatarji tal-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008. Fl-affidavit qal li meta sar il-ftehim kienu sehhew irregolaritajiet

ghaliex:

"*"…. Ma kienx kopert mill-permessi mehtiega u dan bi ksur ta' l-istess regolamenti li hemm fil-kuntratt"* (fol. 77).

"Il-qorti tosserva:-

"i. Bugeja ma qalx x'inhuma l-permessi. Dan apparti li fis-seduta tal-11 ta' Ottubru 2013 xehed: *"Lili qatt ma kellimni dwar permessi Mr Mifsud"* (fol. 337).

"ii. Ma tifhimx kif jista' jghid dak li qal meta kien hu li ffirmat il-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008.

"iii. Jekk is-sitwazzjoni kienet kif iddeskriviha fl-affidavit, ma tifhimx kif talab lil Mifsud biex ihallas l-arretrati tal-operating fee (fol. 338).

"Il-qorti ma tistax tistrieh fuq l-affidavit ta' Carmelo Bugeja. Irrizulta b'mod evidenti li hemm dizgwid bejnu u l-membri tal-Kumitat tal-Koperattiva u ma tqiesx li li l-verzjoni moghtija fl-affidavit hi affidabbli.

"3. Il-fond in kwistjoni hu proprjeta tal-Gvern u mikri ghand l-attrici. Mill-provi rrizulta li l-Gvern qatt ma ntalab jaghti l-kunsens tieghu ghall-kuntratt li ffirmaw il-kontendenti. Wahda mill-kundizzjonijiet tal-kirja li ghandha l-attrici hi li:-

"16. Il-kerrej ma jistax icedi din il-kirja jew jissulloka l-fond, sew kollu kemm hu jew bicca minnu jew jidhol fi shubija dwar il-fond" (fol. 322).

"Il-qorti temmen li qabel il-kontendenti ffirmaw il-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008, il-konvenuti kienu jafu li l-fond hu proprjeta tal-Gvern[6], li l-attrici tikri l-fond u li tezisti klawzola 16. Il-qorti temmen li din kienet proprju r-raguni ghalfejn il-partijiet iddeskrivew il-ftehim bhala *Operation Agreement*.

"F'kull kaz kien fl-istadju qabel l-iffirmar tal-kuntratt li l-konvenuti messhom ghamlu l-accertamenti dwar jekk l-attrici setatx taghmel il-kuntratt li ffirmaw fl-1 ta' Dicembru 2008. Jibqa' 'l fatt ukoll li sal-lum m'hemmx prova li l-Gvern ha xi passi kontra l-kontendenti jew xi hadd minnhom.

"4. Ghal dak li jikkoncerna l-assikurazzjoni, fil-kuntratt jinghad:

*"The Cooperative declares that, in accordance with the relevant provisions of the original agreement, it is **obliged to insure the Premises under an all-risks policy**, for a value of two hundred forty thousand Euros (€240,000), in such a way that nothing may ever happen so as to prejudice the rights of the owner of the Premises, as*

[6]Fi klawzola 16 tal-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008 jinghad li l-fond m'huwiex proprjeta` tal-attrici.

well as to keep a public liability insurance.

The Cooperative shall be responsible to maintain the above insurance policies, at all times throught the currency of this Agreement, which policies shall remain in the Cooperative's name and ***<u>to the Cooperative's sole benefit</u>***".

"Ma saritx prova li l-polza nharget. Jidher li l-polza kellha tinhareg biex tassikura l-bini. B'hekk jekk tigri xi hsara fil-bini, is-sid (il-Gvern) ikun kopert ghall-hsara li ssir. Inoltre jinghad li l-polza kienet biss ghall-beneficcju tal-attrici. Ghalhekk ma jidhirx li l-konvenuti jistghu jiehdu xi beneficcju mill-fatt li l-polza ma saritx. Dan apparti li wkoll jekk il-konvenuti kellhom jiehdu xi beneficcju minn tali polza, 'il fatt li ma saritx ma jfissirx li jatihom id-dritt ma jhallsux l-*operating fee*, izda semmai:-

"(a) Li johorgu polza f'isimhom u jitolbu l-ispejjez minghand l-attrici; u

"(b) F'kaz ta' telf iharrku lill-attrici ghad-danni minhabba inadempjenza kuntrattwali;

"5. Hu evidenti li l-konvenuti baqghu joperaw in-negozju bla xkiel, u sahansitra fethu wkoll hanut. Jidher li l-intenzjoni tal-konvenuti hi li jibqghu igawdu l-fond tant hu hekk li ma pproponewx proceduri gudizzjarji sabiex jinhall il-ftehim minhabba l-allegat inadempjenza tal-attrici. Atteggament li l-qorti ma tarax li hu kompatibbli mal-ilmenti taghhom. Ghalkemm il-konvenuti jistghu jirragunaw li gialadarba ghamlu investiment konsiderevoli ghandhom jibqghu fil-pussess tal-fond biex jirkupraw il-kapital li hargu, madankollu m'ghandux ikun li persuna tibqa' tgawdi l-fond u tiehu l-frott minnu u fl-istess hin ma thallasx ghall-uzu tieghu. Il-konvenuti ccitaw mis-sentenza li nghata fil-kaz **Carmelo Cremona vs Victor Angilieri** tal-11 ta' Ottubru 1966, fejn inghad li biex tirnexxi eccezzjoni ta' *inademplenti contractus*, irid fost'affarijiet ohra jkun hemm ***"…proporzjonalita' bejn l-inadempjenza tal-partijiet"***. Ukoll jekk ghall-grazzja tal-argument biss, l-ilmenti tal-konvenuti huma minnhom, il-qorti ma tistax tiskarta l-fatt li ghadhom igawdu l-fond u jopera n-negozju bla xkiel. Sahansitra fethu hanut, liema destinazzjoni ma tissemmiex fil-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008. 'Il fatt li l-konvenuti ghadhom igawdu l-fond jfisser li qeghdin jircievu l-prestazzjoni min-naha tal-attrici, u m'ghandhomx dritt li minn jeddhom iwaqqfu ghal kollox milli jwettqu l-obbligu principali taghhom, dik li jhallsu l-*operating fee*. Dan hu l-korrispettiv talli qeghdin jaghmlu uzu mill-fond. F'tali cirkostanzi l-qorti tara nuqqas ta' proporzjonalita bejn iz-zewg sitwazzjonijiet. Ovvjament il-posizzjoni kienet tkun ferm differenti li kieku l-konvenuti twaqqfu milli jkomplu joperaw in-negozju.

"F'dan ir-rigward il-qorti tosserva wkoll li:-

"(a) Mill-provi lanqas ma rrizulta li l-konvenuti ddepozitaw l-*operating fee* fil-qorti;

"(b) Mir-rendikont imhejji mill-konvenuti u li nghata lill-awditur Turner (fol. 434), jirrizulta kemm il-konvenuti jafu li l-*operating fee* hi dovuta. Tant hu hekk li s-somma ta' €30,880.98 inkludewha bhala hlas akkont tal-*operating fee*.

"6. Kemm fl-affidavit tal-konvenut u n-nota ta' sottomissjonijiet il-konvenuti qalu li Angelic Mifsud personalment ma kienx parti ghall-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008. Il-qorti tosserva li:-

"i. Angelic Mifsud ma ressaqx eccezzjoni li m'huwiex il-legittimu kontradittur;

"ii. Fil-kuntratt jinghad li Angelic Mifusd qieghed jidher: *"…. **in his personal capacity** and/or as an authorized representative of Lambusa Maritime Company Limited, hereinafter referred to as the Operator"*. Fl-affidavit xehed: *"Dan l-ahhar indunajt li fl-iskrittura li dwarha saret din il-kawza u cioe' fuq it-tieni ftehim, **jien qed nidher ukoll personalment**. Dan hu zball ghax jien dejjem innegozjajt f'isem il-kumpannija Lambusa Maritime Company Limited u qatt f'ismi personali"* (fol. 173). Mela l-konvenut jaccetta li fil-kuntratt qieghed jidher f'ismu personali. Dak li jinghad fil-kuntratt jorbot irrispettivament ta' x'seta' haseb il-konvenut.

"7. B'riferenza ghall-pretensjoni dwar konsum ta' dawl u ilma, l-attrici pprezentat kopja tal-kontijiet tad-dawl u ilma li taghhom tippretendi l-hlas (ara nota tas-17 ta' Frar 2012 a fol. 16). Kontijiet li jirreferu ghall-kont numru: **101000145837** registrat f'isem il-Koperattiva. Skond avviz datat 23 ta' Gunju 2011 (fol. 17), is-servizz gie sospiz[7]. Fl-avviz jinghad li l-hlas dovut hu ta' **€68,708.53**. Fir-rikors guramentat l-attrici qeghda tippretendi l-hlas ta' €60,000. Id-dokumenti li pprezentat jinkludu kont ghal €30,880.98 datat 7 ta' Lulju 2009 (fol. 18) u ftehim li ghamel il-konvenut mal-Arms Limited fl-24 ta' Mejju 2010 sabiex ihallas is-somma ta' €31,192.98 (fol. 19)[8]. Il-konvenut xehed:

"Nista' nikkonferma illi jien hallast, waqt dawn il-proceduri, kontijiet relatati mal-konsum ta' dawl u ilma fl-ammont komplessiv ta' disgha u hamsin elf u mitejn ewro (€59,200) li minnhom kien hemm sebgha u erbghin elf u mitejn ewro (€47,200) li jkopru l-perjodu mis-6 ta' Gunju 2013 sal-5 ta' Marzu 2014. Inzid ukoll li kien hemm is-somma ta' tnax-il elf ewro (12,000) fejn jien inghatajt

[7]Paul Piscopo, segretarju tal-Koperattiva, xehed: *"Sahansitra qattawlna d-dawl. L-iskrivan, qed ikollu jew jigi d-dar tieghi jew imur ghand ommu biex jibghat l-emails"* (fol. 345).

[8]F'dan ir-rigward ara *statement of account* mahrug minn ARMS Limited (fol. 62-68).

temporary receipt mill-ARMS Limited. Dan il-hlas jiena ghamiltu sabiex b'hekk jiena stajt ninghata lura s-servizz tad-dawl u l-ilma" (seduta tat-12 ta' Marzu 2014).

"Mill-provi rrizulta li l-Koperativa talbet lill-Gvern biex ighinha finanzjarment fir-rigward tal-konsum tal-elettriku. F'ittra bla data mibghuta mill-attrici[9] lis-Segretarju Parlamentari fil-Ministeru tar-Rizorsi Rurali jinghad li kien hemm anomalija bejn l-attrici u l-Koperattiva Nazzjonali tas-Sajd ghaliex tal-ahhar kienet qeghda tiehu beneficcju minn sussidji fuq il-konsum tal-elettriku. Fl-ittra nghad ukoll:-

"…. nitolbok tikkunsidra tikkoncedi l-istess beneficcju lilna u dan sabiex b'hekk titnehha l-anomalija ezistenti u nkunu qeghdin nigu trattati fuq l-istess binarju" (fol. 301).

"Jirrizulta li t-talba ntlaqghet u l-Gvern hallas lill-attrici s-somma ta' €30,880.98 (ara *Remittance Advice* datata l-1 ta' Marzu 2010, fol. 356). Hu evidenti li l-attrici ma uzatx il-flus biex jithallsu l-kontijiet ghal xi haga' ohra. Jirrizulta li fir-rigward ta' parti mis-somma tat kreditu lill-konvenuti (somma ta' €13,708) ghal dak li jikkoncerna hlas ta' *operation fee*. F'dan ir-rigward issir riferenza ghad-deposizzjoni ta' Arthur Turner (seduta tal-21 ta' Mejju 2014) u rendikont li pprezenta (fol. 433). Min-naha tal-konvenuti l-hlas li sar mill-Gvern nizzluh kollu bhala pagament ghal *operation fee*, qiesu ghamluh huma[10]. Ghall-qorti dan juri li bejn il-kontendenti kien hemm ftehim li l-hlas li nghata mill-Gvern jigi kreditat favur il-konvenuti fir-rigward tal-*operation fee*. Id-diskrepanza hi fir-rigward ta' €17,173 li Turner qal li tirreferi ghall-bejgh ta' lixka mill-Koperattiva lil Lambusa, li dwarha qatt ma nghata kopja tal-invoice. Min-naha ta' Lambusa ssostni li l-prezz kien ta' €14,000 (ara rendikont fol. 435). M'hemmx prova meta sar dan il-bejgh. Fic-cirkostanzi billi jidher li meta l-Gvern hallas lill-attrici s-somma ta' €30,880.98 kien sar ftehim bejn il-kontendenti li l-konvenuti jinghataw kreditu, il-qorti tikkonkludi li fuq bazi ta' probabilita' l-ftehim kien li s-somma kollha kellha tigi kkreditata fuq l-ammont dovut bhala *operating fee*.

"Minn dokumenti li pprezenta Arthur Turner waqt is-seduta tat-12 ta' Marzu 2014, irrizulta li sat-3 ta' Dicembru 2013 il-bilanc dovut fuq il-kont tad-dawl fuq imsemmi kien ta' €59,733.18[11]. Raymond Bonnici, ufficjal tal-ARMS Limited ipprezenta dokument li minnu jirrizulta li fil-perjodu 6 ta' Gunju 2013 sas-27 ta' Jannar 2014 saru hlasijiet b'total ta' **€36,700**. Pagamenti li dwarhom Mifsud ipprezenta ricevuta.

[9]Il-firmatarju hu Paul Piscopo, Segretarju.
[10]Ara rendikont a fol. 434 li Turner qal li nghata lilu mill-konvenut.
[11]Dokumenti li nghata minn Arms Limited (ara fol. 406-408).

Pero' hemm zewg ricevuti ta' hlas b'total ta' €5,500 (€3,500 + €2,000) li ma jidhrux fir-rendikont li pprezenta x-xhud Bonnici. Materja li l-konvenut irid jitratta mal-Arms Limited. Mir-rendikont tal-ARMS (fol. 404 *et seq*), jirrizulta li l-hlasijiet jigu imputati ghad-dejn l-iktar antik. Sal-gurnata li giet prezentata l-kawza (23 ta' Jannar 2012) kienet dovuta s-somma ta' €74,239.86 (fol. 406). Minn dan it-taghrif jirrizulta ghalhekk li fadal bilanc ta' **seba' u tletin elf hames mija u disgha u tletin ewro u sitta u tmenin centezmu (€37,539.86)**. Bilanc li l-attrici ghadha responsabbli ghalih gialadarba s-servizz registrat f'isimha.

"Fl-eccezzjonijiet il-konvenuti argumentaw li l-attrici trid taghti prova li hallset il-kontijiet tad-dawl u ilma. Il-qorti ma taqbilx. M'hemmx dubju li s-somma ta' €37,539 hu dejn tal-Koperattiva u ghalhekk jifforma parti mill-patrimonju taghha. L-attrici ghandha kull dritt tirkupra l-hlas minghand il-konvenuti sabiex tkun tista' thallas id-dejn li ghandha mal-ARMS Limited.

"8. Skond ir-rikors guramentat il-hlas pretiz mill-attrici bhala *operating fee* hu ta' €88,500 u Taxxa Fuq il-Valur Mizjud ta' 18%. Hu evidenti li l-pretensjoni tal-attrici tirreferi ghall-perjodu bejn l-1 ta' Dicembru 2008[12] sat-30 ta' Novembru 2011[13] = €109,500 - €21,000[14] = **€88,500[15]**.

"Il-konvenut xehed:-

"Ma nichadx li ghandi naghti lill-Koperattiva ghal dak li ghandu x'jaqsam mal-operating fee imma huma ghandhom jaghtuna tas-shipping agency, tax-xoghol tal-packing li ghamlu minn gewwa l-impjant tieghi. Ghamiltilhom ufficcju bi tmint elef ewro. Dan rieduh lura. Xtrajtilhom kontejner tal-erbghin, sitt elef Liri Maltin. Ghadhom ma hallsuniex. Irrangajtilhom il-freezers." (seduta tat-3 ta' Mejju 2013, fol. 314);

"Nikkonferma li jiena dawn l-ahhar sentejn m'ghamilt ebda hlas abbazi tas-service agreement ghaliex jien ghandi niehu minghand l-Ghaqda. Nikkonferma li jien ghadni nopera minn gewwa l-post numru 150, Xatt is-Sajjieda, Marsaxlokk" (seduta tal-21 ta' Mejju 2014, fol. 445).

"Meqjus dak li nghad f'paragrafu 7 tas-sentenza u r-rendikont li l-attrici tat lill-awditur fejn hemm spjegat il-hlas ta' *operation fee*

---

[12] Ara klawzola 1 tal-ftehim.
[13] Fit-23 ta' Jannar 2012 ipprezentaw ir-rikors guramentat.
[14] Hlas li l-attrici qalet li sar mill-konvenuta.
[15] F'paragrafu 3 tar-rikors guramentat ippremettiet: *"Illi l-konvenuti, salv ghall-pagament ta' wiehed u ghoxrin elf ewro (21,000], eskluz it-taxxa fuq il-valur mizjud ta' tmintax fil-mija [18%], kienu moruzi fil-hlas ta' l-operator's fee u ghalhekk huma debituri fil-konfront ta' l-atturi fl-ammont ta' tmienja u tmenin elf u hames mitt ewro [88,500]…"*.

dovut sal-1 ta' Mejju 2011 (fol. 433)[16], il-hlas dovut bhala *operation fee* hu ta': **€44,876.24** sal-ahhar ta' Mejju 2011[17]. Imbaghad hemm l-*operation fee* ghall-perjodu minn Gunju 2011 sa Novembru 2011, fl-ammont ta' **€21,535.02** (€3,589.27 kull xahar li tinkludi fiha l-VAT). It-total hu ta' **€66,411.26**.

"Ghalkemm fir-rendikont li l-konvenuti taw lill-awditur tal-attrici (fol. 434) jinghad li fit-18 ta' Lulju 2009 sar pagament ta' €9,000 permezz ta' cekk, baqghu ma tawx prova tieghu. Ghalhekk dan m'huwiex jigi mizjud mal-pagamenti li ghamlu l-konvenuti. Mifsud qal ukoll li kellu ftehim verbali li l-*operating fee* ma tithallasx ghall-ewwel tlett xhur (fol. 178[18]). Il-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008 ma fih l-ebda klawzola f'dan is-sens; *contra scriptum testimonium, non scriptum testimonium non fertur*.

"9. Fl-affidavit Angelic Mifsud qal ukoll li huma kredituri tal-attrici. Pero' kif osservat l-attrici fin-nota ta' sottomissjonijiet, il-konvenuti ma pproponewx rikonvenzjoni. Kien biss f'rikonvenjoni li l-qorti setghet titratta u tiddeciedi dwar pretensjonijiet ghall-hlas li ghandhom il-konvenuti fil-konfront tal-attrici.

"10. Skond klawzola 15 tal-kuntratt l-attrici ghandha l-jedd li tittermina l-ftehim:

"a. if the Operator is in arrears of payment of the monthly operating fee, or any part thereof, and remains so in default for a period of three (3) months from due date".

"Dan m'huwiex kaz ta' rizoluzzjoni minhabba li hemm kondizzjoni rizoluttiva tacita. It-tieni talba tal-attrici hi bazata fuq dak li jinghad fi klawzola 15(a) tal-kuntratt.

"Hu evidenti li l-konvenuti huma moruzi fil-hlas ta' iktar minn tlett xhur *operating fee*. Jidher ghalhekk li fit-termini tal-ftehim l-attrici ghandha dritt li tittermina l-ftehim; *pacta sunt servanda*.

---

[16] Il-kalkoli li ghamlet il-qorti huma bazati fuq ir-rendikont li l-attrici tat lill-awditur u mhux dak li ddikjarat fir-rikors guramentat, ghaliex il-qorti temmen li r-rendikont jaghti l-istampa vera tal-posizzjoni tal-attrici.

[17] Skond rendikont s-somma ta' €62,049.22 kienet dovut sa Mejju 2011 (fol. 433). In vista li l-qorti kkonkludiet li l-pagament ta' €30,880.98 li l-attrici rceviet minghand il-Gvern kellu jigi kkreditat favur il-konvenuti ghal finijiet tal-*operation fee*, il-bilanc dovut sa Mejju 2011 hu ta' €44,876.24 (€62,049.22 - €17,172.98).

[18] *"Sar ftehim verbali mal-Koperattiva sabiex waqt li kont qed naghmel dawn ix-xogholijiet fil-post, ghal 3 xhur Lambusa ma kelliex thallas kirja lill-Koperattiva"*.

L-Appell

7. Il-konvenuti hassewhom aggravati bis-sentenza appellata u interponew dan l-appell permezz ta' rikors datat 1 ta' Dicembru 2014. Fil-qosor l-aggravji taghhom jistghu jigu sintesizzati hekk:

[1] li kienet il-Kooperattiva attrici li kienet l-ewwel inadempjenti u mhux is-socjeta` konvenuta Lambus Maritime Company Limited [Lambus], stante li, ghalkemm il-Kooperattiva kellha tipprovdi fond attrezzat bil-permessi kollha necessarji u kopert b'polza ta' assikurazzjoni, dan ma giex ipprovdut. Fid-dawl ta' dawn il-fatti allegati l-konvenuti issollevaw l-eccezzjoni *inademplenti non est ademplendum*.

[2] li jezistu ragunijiet serji sabiex din il-Qorti terga' taghrbel il-provi mressqa quddiem l-ewwel Qorti u dan stante illi jekk il-provi jigu leggerment skartati, tigi kreata ingustizzja manifesta. Inoltre L-ewwel Qorti ghazlet li temmen uhud mill-membri tal-Kooperattiva u mhux ohrajn, minghajr ma tat raguni. L-ewwel Qorti ma ghamlitx apprezzament korrett tal-provi mressqa quddiemha u kien hemm provi bizzejjed sabiex tasal ghall-konkluzjoni li tacceta bhala veritiera l-verzjoni tal-konvenuti.

[3] L-ewwel Qorti waslet ghall-konkluzjoni zbaljata meta iddecidiet li ghad hemm dejn x'jithallas minn Lambusa rapprezentanti kontijiet tad-dawl u ilma. Kif jirrizulta mid-dokumenti annessi mar-rikors tal-appell il-kontijiet antiki huma kollha mhallsa u Lambusa hallset is-somma ta' €71,200 biex b'hekk baqa' biss kontijiet ricenti.

[4] Gie ppruvat li kienet tezisti kawza illlecita u ghalhekk l-

ewwel Qorti kellha l-obbligu u s-setgha li tqajjimha minn rajha, gialadarba l-Kooperattiva marret kontra l-ftehim li ghandha mal-Gvern.

[5] L-ewwel Qorti semmiet il-fatt li Lambusa baqghet tahdem mill-fond in kwistjoni bhala wahda mir-ragunijiet li fuqhom ibbazat il-konkluzjonijiet taghha, izda dan ma jfissirx li l-kooperattiva ikkonsenjat il-fond bil-mod u fl-istat li kienet obbligata taghmel.

[6] Huma kellhom dritt iqajjmu l-eccezzjonijiet kif sottomessi minkejja li ma ghamlux kontro-talba.

[7] Li s-sentenza ma ssemmi xejn dwar l-eccezzjoni taghhom *'ratione materiae',* skont klawsola 18 tal-ftehim ta' bejn il-partijiet fejn jinghad li l-partijiet kellhom imorru ghall-arbitragg.

8. Flimkien mal-imsemmi rikors tal-appell, il-konvenuti appellanti ipprezentaw dokumenti in sostenn tas-sottomissjoni taghhom li l-kontijiet antiki kienu kollha mhallsa. Fil-kors tat-trattazzjoni quddiem din il-Qorti waqt l-udjenza tad-9 ta' Novembru 2015, l-atturi talbu l-isfilz ta' dawn id-dokumenti.

9. Fir-risposta taghhom ipprezentata fil-21 ta' Jannar 2015, l-atturi appellati jsostnu li s-sentenza tal-ewwel Qorti hija gusta u ghandha tigi konfermata bl-ispejjez a karigu tal-appellant. Fil-qasir, wiegbu hekk ghall-appell tal-konvenuti:

[a] Li huma jaqblu *in toto* mar-ragunament tal-ewwel Qorti li hu

ibbazat fuq fatti li irrizultaw mill-atti stess kif indikati minnha. Jikkwotaw pero` paragrafu mis-sentenza appellata dwar il-fatt li l-konvenuti ma ghamlu xejn sabiex jinhall il-ftehim minhabba l-allegat inadempjenza tal-atturi, mhux hekk biss, imma baqghu joperaw in-negozju bla xkiel.

[b] Jissenjalaw li meta tinghata l-eccezzjoni *inadimplenti non est adimplendum*, jehtieg li jkun hemm rabta bejn iz-zewg obligazzjonijiet imnissla mill-istess rapport sinillagmatiku, u jkun hemm proporzjon bejn l-inadempjenza li biha l-kreditur ikun mixli u dik minn naha tad-debitur. Fuq kollox in-nuqqas irid ikun ta' certu gravita`. Fil-meritu jissottomettu li, filwaqt li l-appellanti naqsu milli jaghmlu l-pagamenti dovuti u jhallsu l-kontijiet taghhom, fl-istess hin baqghu joperaw mill-istess fond u jkomplu bin-negozju taghhom.

[c] Dwar l-allegazzjoni tal-konvenuti li l-azzjoni mertu tal-kawza hija wahda llecita, l-atturi jghidu li din l-eccezzjoni ma gietx sollevata mill-konvenuti u ghalkemm setghet titqajjem mill-Qorti *ex ufficio,* dan l-ilment ma jirrizultax provat. Jikkwotaw gurisprudenza nostrana sabiex isostnu illi l-Qorti ghandha tillimita ruhha fil-limiti tal-parametri tal-azzjoni u tal-eccezzjonijiet, u ghalhekk kwalsiasi eccezzjoni li l-appellant qajjem fir-rikors tal-appell u li ma giex trattat quddiem l-ewwel Qorti ghandha tigi skartata.

[d] Dwar id-dokumenti godda epprezentati mar-rikors tal-appell, l-atturi jghidu li dawn setghu facilment gew esebiti quddiem l-ewwel Qorti u ghaldaqstant qed jitolbu li din il-Qorti tiskartahom jew adirittura tordna l-isfilz taghhom.

[e] Dwar il-kwistjoni tal-ispejjez, jghidu li l-ispejjez kollha tal-

kawza jew almenu tal-appell li fil-fehema taghhom jirranzenta l-fieragh, ghandhom jigu sopportati kollha mill-konvenuti.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

L-ewwel, il-hames u s-sitt aggravju

10. Il-konvenuti jressqu bhala lanjanza principali taghhom il-fatt illi kienet il-Kooperattiva stess illi naqset mill-obbligi taghha naxxenti mill-ftehim in kwistjoni billi l-fond ma kienx adebit bil-permessi necessarji u ma kienx kopert b'polza ta' assigurazzjoni, b'dan illi jinvokaw l-eccezzjoni *inademplenti non est ademplendum.*

11. In tema legali jigi osservat dwar din l-eccezzjoni li jinsab ritenut fil-gurisprudenza patria:

> "Din l-eccezzjoni tal-konvenuti nomine hija l-hekk imsejħa exceptio inadempleti contractus. Gie spjegat f'dan ir-rigward illi "Per exceptio inadempleti contractus si intende, come dice il termine stesso, un'eccezione che il debitore (in base a contratto bilaterale) che venga convenuto dalla contraparte per l'esecuzione della sua propria obbligazione, puo' opporre, se la contraparte che agisce contro di lui, non abbia, essa stessa, adempiuto, o non sia pronta ad adempiere". *[Giovanni Pacchione: Diritto Civile Italiano – Diritto Delle Obbligazioni, citat b'approvazzjoni mill-Qorti tal-Magistrati [Ghawdex] fil-gurisdizzjoni* superjuri taghha fil-kaz fl-ismijiet *Nazzareno Vassallo et vs Dr.Michael Caruana et,* deciza 20 Gunju 2008]
>
> "[dan il-principju] … … … huwa bazat fuq ir-raguni guridika illi jekk wiehed huwa inadempjenti u jivvjola l-obbligi tieghu di fronte ghall-kontraent l-iehor, ikun immorali li huwa jitlob l-applikazzjoni tas-sanzjonijiet kontra dak li ghamel dik il-vjolazzjoni, meta huwa stess isib ruhu fl-istess kondizzjoni, ghaliex da parti tieghu hemm vjolazzjoni ohra tal-kuntratt. Barra minn dan hemm il-kompensazzjoni ta' vjolazzjoni ma'

ohra. *[Celestino Muscat -vs- Giovanni Attard et", Appell Civili, 3 ta' Gunju 1938 (Kollez. Vol. XXX P I p 155)" App.Inf. [PS] AX Construction Limited vs Tony Mallia Bonello, deciz fl-10 ta' Ottubru 2005] [Ara wkoll App.S 57/07 Intercomp Limited vs Boris Arcidiacono, 27 Frar 2015*.

"… … … meta tingħata l-eccezzjoni 'inadempleti non est adimplendum' jista' jkun hemm rabta bejn iż-żewg obbligazzjonijiet imnissla mill-istess rapport sinillagmatiku. Jeħtieg li jkun hemm proporzjon bejn l-inadempjenza li biha l-kreditur ikun mixli u dik rifjutata mid-debitur. Fuq kollox in-nuqqas ta' twettiq tal-obbligazzjoni irid ikun ta' certa gravita`. Meta n-nuqqasijiet fit-twettiq ta' ħatra ma jkunx sostanzjali, l- appaltatur ma jistax jitqies inadempjenti, imma jibqa' obbligat li jagħmel tajjeb għan-nuqqas jew jaccetta t-tnaqqis f'dak li jistħoqlu li jitħallas. F'każ ta' nuqqas ta' twettiq ta' obbligazzjoni, il-kreditur jista' jagħzel jew li jitlob li l-obbligazzjoni titwettaq ukoll kontra r-rieda tad-debitur jew inkella jitlob li jitħallas għad-danni li jkun garrab minħabba n-nuqqas ta' twettiq." *[PA Alexander Bonello noe vs Phoenix Co.Ltd deciza 25 Settembru 2003]*

"Hekk ukoll gie ribadit illi:

"Ir-rekwisiti tal-eccezzjoni '*inadimpleti non est* adimplendum' huma tlieta: (i) l-inadempjenza tal-attur li tolqot xi obbligazzjoni tiegħu trid tkun parti integrali mill-ftehim; (ii) l-inadempjenza trid tkun verament imputabbli lill-attur; u (iii) irid ikun hemm proporzjonalita` bejn l-inadempjenza tal-partijiet u cioe` li n-nuqqas tal-attur relattivament għall-prestazzjonijiet li huwa jesigi mill-konvenut tkun ta' certa gravita`. *[App. S Engineering Services Ltd v. Reuter Malta Ltd. 20 Ottubru 2003]*.

12. Din il-Qorti, filwaqt li taghmel referenza ghall-istharrig dettaljat maghmul mill-ewwel Qorti in materja, izzid is-segwenti konsiderazzjonijiet.

13. Fl-ewwel lok, din il-Qorti tosserva li, ghalkemm il-konvenuti jsostnu li huma ghamlu xi meljoramenti fil-fond u xi spejjez ohra li skont huma ma thallsux taghhom, dan il-fatt ma jnaqqas xejn mill-obbligu taghhom li jhallsu l-*operation fee* u l-kontijiet tad-dawl u ilma fit-termini tal-ftehim tal-1 ta' Jannar 2008. Huma kellhom jiddeducu il-krediti pretizi minnhom jew permezz ta' kontro-talba jew f'gudizzju separat.

14. Kif irrilevat tajjeb l-ewwel Qorti jirrizulta li, minkejja l-allegati nuqqasijiet tal-atturi, il-konvenuti fl-ebda hin ma pproponew azzjoni ghall-adempjiment da parti tal-atturi ma' l-obbligi taghhom, jew adirittura ghax-xoljiment tal-ftehim ta' bejniethom. Ghall-kuntrarju, il-konvenuti kienu komdi u baqghu joperaw minghajr xkiel, tant li fethu wkoll hanut biex estendew n-negozju taghhom. Dan juri, li l-allegati nuqqasijiet tal-atturi ma kienux ta' gravita` tali li tirrendi opportuna l-applikazzjoni tal-principju tal-kompensazzjoni ta' vjolazzjoni ma' ohra[19]. Kif sewwa osservat l-ewwel Qorti, ladarba, minkejja l-ilment taghhom, il-konvenuti baqghu joperaw u jaghmlu uzu mill-fond *de quo* ai termini tal-ftehim fuq indikat huma ghandhom l-obbligu li jhallsu ghal dak l-uzu tieghu bil-korrispettiv mifthiem ta' *operation fee*.

15. Dwar is-sitt aggravju fejn il-konvenuti jilmentaw li l-Qorti ma qisitx l-eccezzjoni taghhom ghax ma ghamlux kontrotalba din il-Qorti tosserva illi ghalkemm huwa minnu li tpacija ssehh ipso iure madankollu dan jghodd biss meta d-djun pacuti jkunu likwidi. Fil-kaz ta' llum la darba l-pretensjoni tal-konvenuti dwar miljoramenti fil-fond ma hix likwida, il-likwidazzjoni setghet issir biss wara talba ad hoc u ghalhekk it-tpacija ma tistax issir.

[19]Supra.

16. Rigward il-hames aggravju, din il-Qorti tosserva li jekk huwa minnu dak allegat mill-konvenuti li l-atturi ma kienux ikkonsenjaw il-fond bil-mod u fl-istat li kienu obbligati li jaghmlu, allura kien jinkombi fuqhom li jaghmlu l-ilmenti taghhom fir-rigward tempestivament wara l-iffirmar tal-ftehim u jipprovaw dak allegat minnhom, imma mhuwiex legalment konsentit li dawn ikomplu juzaw il-fond u minn rajhom jonqsu mill-obbligu taghhom li jhallsu l-*operation fee*.

17. Ghal dak li jirrigwardja l-permessi u l-licenzji mehtiega, jigi osservat li l-konvenuti ma gabux prova preciza ta' x'licenzji u/jew permessi kienu nieqsa. L-istess jinghad dwar il-polza ta' assikurazzjoni. Ma ngabet ebda prova li l-konvenuti harguha huma a spejjez taghhom, f'liema kaz huma jkollhom id-dritt ta' rivalsa ghal kwalsiasi spejjez li setghu inkorrew b'nuqqas tal-atturi. Din il-konsiderazzjoni tassumi aktar qawwa fid-dawl tal-fatt illi l-konvenuti kienu ilhom fil-pussess tal-fond in kwistjoni zmien qabel l-iffirmar tal-ftehim in kwistjoni. Di fatti jirrizulta li l-ewwel ftehim kien sar fit-12 ta' Ottubru 2007[20]. Ghalhekk il-konvenuti kellhom zmien u opportunita` bizzejjed sabiex jaghmlu l-accertamenti taghhom. Apparti minn hekk, kif jirrizulta mill-istess ftehim, il-polza tal-assikurazzjoni kienet *"to the Corporation's sole benefit"*.

18. Ghaldaqstant dawn l-aggravji huma infondati u qed jigu michuda.

[20]Aff.Angelic Mifsud – Fol. 173.

It-tieni u it-tielet aggravju

19. Fis-sustanza dawn l-aggravji huma fis-sens li l-ewwel Qorti ghamlet apprezzament zbaljat tal-provi u, minghajr raguni, ghazlet li temmen uhud mill-membri tal-Kooperattiva u mhux ohrajn.

20. In tema legali huma opportuni s-segwenti osservazzjonijiet rigwardanti l-materja tal-prova.

21. Fl-ewwel lok jigi ribadit li l-Qorti tal-Appell bhala qorti ta' revizjoni ma tiddisturbax leggerment id-diskrezzjoni tal-Qorti tal-prim'istanza, hlief meta tkun manifestament zbaljata jew ghax ikun hemm ragunijiet serji jew ghax l-ewwel Qorti fuq il-provi li kellha quddiemha ma setghetx ragjonevolment tasal ghall-konkluzjoni li waslet ghaliha [App. Civ. **Emanuel Cardona et v. Dr Graham Busuttil**, deciz 10 Jannar 1955].

22. Dan ma jsirx *"sakemm l-appellant – ghax fuqu trid tinkombi l-prova – ma jissodisfahiex li kien hemm ragunijiet validi bizzejjed li jitfghu dubju ragjonevoli fuq il-gustizzja tal-apprezzament tal-provi li ghamlet l-ewwel Qorti u li konsegwentement jekk ma tintervjenix biex tvarja l-konkluzjonijiet taghha, tkun ser tigi kommessa ingustizzja manifesta".* [App. Superjuri **Paul Formosa v. Salvu Debono**, deciz 5 Ottubru 2001;

App. **Moviment Azzjoni Socjali v. Noel Borg**, deciz 18 Lulju 2014].

23. Fit-tieni lok, huwa ritenut fil-gurisprudenza nostrana li "*l-grad ta' prova rikjest fil kamp civili, b'differenza mill-kamp kriminali fejn il-ligi tesigi li l-prova tal-htija ghandha tirrizulta minghajr dubju ragjonevoli, hija dik li jkun hemm certezza morali f'mohh il-gudikant. Din ic-certezza morali rikjesta f'kawzi civili hija l-effett tal-bilanc ta' probabilitajiet. Mera possibbilita` mhux sufficjenti biex tirradika r-responsabbilita` civili*". [Prim'Awla **Frank Giordmaina Medici et v. William Rizzo u Gaetana Rizzo**, deciz 28 ta' April, 2004].

24. Ghalhekk minkejja provi kontrastanti li jista' jkollha quddiemha l-Qorti, ghandu jsir ezami tal-istess provi bil-ghan li jigi determinat jekk abbazi tal-verosimiljanza u fuq bilanc ta' probabbilitajiet, ghandhiex tigi accettata bhala veritiera verzjoni ta' parti jew ohra, jew jekk il-konflitt fil-provi humiex tali li ma jistax iwassal ghall-akkoljiment tat-talbiet attrici.

25. Fil-meritu din il-Qorti tosserva illi mhuwiex minnu dak allegat mill-konvenuti li l-ewwel Qorti ghazlet li temmen uhud mill-membri tal-Kooperattiva u mhux ohrajn minghajr ma spjegat ir-raguni ghal dan. Jigi prezunt, ghaliex l-appellanti lanqas ma jispecifikaw ghal liema xhieda qeghdin jitkellmu, illi b'din il-lanjanza qed jirreferu ghall-fatt li l-ewwel Qorti qieset gust u opportun illi ma tistriehx fuq l-affidavit ta' Carmelo

Bugeja, li fiz-zmien tal-iffirmar tal-ftehim ta' bejn il-partijiet kien President tal-Assocjazzjoni u ghalhekk firmatarju fuq l-istess ftehim. Jidher pero` li l-konvenuti naqsu milli jaqraw bir-reqqa s-sentenza minnhom appellata ghaliex l-ewwel Qorti kienet cara dwar ir-raguni ghaliex ghazlet li ma tistriehx fuq l-affidavit tal-imsemmi xhud:

> "Il-Qorti ma tistax tistrieh fuq l-affidavit ta' Carmelo Bugeja. Irrizulta b'mod evidenti li hemm dizgwid bejnu u l-membri tal-Kumitat tal-Koperattiva u ma tqiesx li l-verzjoni moghtija fl-affidavit hi affidabbli."[21]
>
> "Il-Qorti tosserva:-
>
> "[i]. Bugeja ma qalx x'inhuma l-permessi. Dan apparti li fis-seduta tal-11 ta' Ottubru 2013 xehed: "Lili qatt ma kellimni dwar permessi Mr Mifsud" (fol. 337). [ii]. Ma tifhimx kif jista' jghid dak li qal meta kien hu li ffirma l-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008. [iii]. Jekk is-sitwazzjoni kienet kif iddeskriviha fl-affidavit, ma tifhimx kif talab lil Mifsud biex ihallas l-arretrati tal-*operating fee* (fol. 338)."[22]

26. L-ewwel Qorti ma setghetx tkun iktar cara minn hekk. Ma hemm ebda konsiderazzjoni tal-ewwel Qorti li ma hijiex motivata u li ma ghandhiex sostenn fil-provi.

27. Rigward il-kontijiet tad-dawl u ilma din il-Qorti tosserva li mar-rikors tal-appell taghhom il-konvenuti ipprezentaw numru ta' ricevuti li lanqas biss indenjaw ruhhom ipoggu f'ordni kronologiku, bla ma taw spjegazzjoni ghal liema raguni qeghdin jigu ipprezentati fl-istadju tal-appell meta mid-dati indikati fuqhom jidher li dawn setghu facilment gew prezentati quddiem l-ewwel Qorti. Lanqas ma jispjegaw sewwa xi jridu

---

[21]Pg 6 tas-sentenza.
[22]Ibid.

jfissru abbazi tal-istess dokumenti, jekk hux dovut ammont inqas minn dak deciz mill-Qorti jew jekk adirittura ma hu dovut xejn.

28. Il-Qorti tosserva li r-ricevuti annessi jirreferu kollha ghall-perjodu ta' qabel l-14 ta' Novembru 2014 u tenut kont li ma nghatat ebda raguni valida ghaliex ma kienux gew prezentati matul il-proceduri quddiem l-ewwel Qorti, din il-Qorti ma tqisx il-produzzjoni taghhom f'dan l-istadju hija gustifikata fil-ligi u ghalhekk ma hix ser taghtihom piz bhala prova.

29. Inoltre din il-Qorti tosserva li r-rizultanzi tal-ewwel Qorti u l-piz li ghazlet li taghti jew ma taghtix lill-provi mressqa quddiemha, huma konfortati mill-beneficcju li kellha li, apparti milli tezamina l-affidavits u d-dokumenti ezebiti tisma' wkoll xhieda *viva voce.* Ghaldaqstant, fin-nuqqas ta' ragunijiet validi li juru l-kuntrarju, mhux il-kaz li din il-Qorti tiddisturba l-apprezzament maghmul mill-ewwel Qorti.

30. Ghaldaqstant dawn l-aggravji huma infondati u qed jigu michuda.

Ir-raba' aggravju

31. Dan hu fis-sens li l-ewwel Qorti kellha l-obbligu u s-setgha li tqajjem minn rajha l-punt tal-kawza illecita ladarba l-Kooperattiva marret kontra l-ftehim li ghandha mal-Gvern. L-atturi wiegbu ghal dan l-

aggravju billi jghidu li, filwaqt li dan ma jirrizultax, kwalsiasi eccezzjoni li l-appellant seta' qajjem fir-rikors tal-appell tieghu li ma giex trattat quddiem l-ewwel Qorti ghandha tigi skartata.

32. In vena legali din il-Qorti tosserva li l-gurisprudenza patria identifikat is-segwenti principji rigwardanti l-punt tal-kawza illecita:

> "Il-qrati taghna dejjem irritenew li n-nullita` ta' kuntratt u konsegwentement l-obbligazzjoni naxxenti minn dak il-kuntratt tista' tigi dedotta *per via* d'eccezzjoni u mhux mehtieg li, tigi dedotta b'azzjoni, u dana meta dik in-nullita` hija espressament stabbilita mil-ligi. Il-Qorti tal-Appell fil-kawza ***"Elena Agius vs Giuseppe Ciancio"*** - deciza fit-3 ta' Frar 1936 hekk esprimiet ruhha:-
>
> "Il-kelma nullita` hija uzata fix-xjenza guridika f'zewg sensi, wiehed fis-sens proprju ta' "inezistenza", jigifieri kuntratt null ma jkunx jezisti u qiesu qatt ma sar, u l-iehor ta' "annullabilita`", jigifieri meta l-kuntratt jew att iehor jista' jezisti u jibqa' jsehh sakemm ma jigix imhassar u mwaqqa' ghal xi raguni li ssemmi u trid il-ligi. Il-gurisprudenza ta' dawn il-Qrati hija kostanti li tirritjeni li meta l-kwistjoni hija ta' nullita`, il-konvenut f'kawza jista' jqajjimha b'eccezzjoni, izda jekk hija wahda ta' annullabilita` hu ma jistax igibha 'l quddiem hlief b'kawza separata 'ad hoc'". Difatti huwa pacifiku li din in-nullita` tista' anke tigi sollevata mill-Qorti *ex officio*.[23]
>
> "Illi kif diversi drabi gie deciz minn din il-Qorti u mill-Qorti tal-Appell (Ara ad es. sentenzi "**Reman-vs-Papa"** - 21 ta' Marzu 1933 ; **"Portanier-vs-Overend"** - 14 ta' Dicembru 1934; u **"Smith-vs-Lawrence"** - Qorti tal-Appell tal-15 ta' Mejju 1931;) "jekk il-kawza tal-hlas tal-flus jew tal-oggetti ghandha rapport dirett mal-konkubinat (aqra hawn "loghob illegali"), allura l-obbligazzjoni hija nulla; jekk il-flus gew mislufa fi zmien il-konkubinat, imma bhala negozju indipendenti, allura huwa validu. Pero`, kif il-gurisprudenza taghna kemm estera, u d-dottrina wkoll dejjem irriteniet, dina hija kwistjoni unikament ta' fatt illi ghandha tkun ezaminata mill-gudikant f'kull kaz specifiku skont ic-cirkustanzi ta' dak il-kaz, ghaliex f'materja hekk delikata dawn ic-cirkustanzi jistghu ikollhom importanza deciziva fil-kwistjoni. Hekk f'din il-materja l-**Venzi** (Diritto Civile, No. 423) jghid:-"In generale la causa e' illecita quando e' contraria alla legge, al

[23]Vol XLID.p.684(PA): fl-ismijiet **Charles Pace et –v. –Philip Agius et**.

buon costume, all'ordine pubblico, quando cio' si verifichi nei singoli casi e' rimesso al prudente apprezzamento del giudice". [Prim'Awla **Charles Bartolo vs Victor Chetcuti**, deciza 13 Gunju 2013][24].

33. Fil-mertu din il-Qorti tosserva li, kuntrarjament ghal dak sottomess mill-konvenuti fl-aggravju taghhom u ghalkemm ma nghatatx eccezzjoni bazata fuq kawza illecita, l-ewwel Qorti xorta wahda trattat dan il-punt f'dik il-parti tas-sentenza fejn osservat:

"Il-fond in kwistjoni hu proprjeta` tal-Gvern u mikri ghand l-attrici. Mill-provi irrizulta li l-Gvern qatt ma ntalab jaghti l-kunsens tieghu ghall-kuntratt li iffirmaw il-kontendenti. Wahda mill-kundizzjonijiet tal-kirja li ghandha l-attrici hi li:-

"16. Il-kerrej ma jistax icedi din il-kirja jew jissulloka l-fond, sew kollu kemm hu jew bicca minnu jew jidhol fi shubija dwar il-fond" (fol. 322).

"Il-Qorti temmen li qabel il-kontendenti iffirmaw il-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008, il-konvenuti kienu jafu li l-fond hu proprjeta` tal-Gvern,[25] li l-attrici tikri l-fond u li tezisti klawzola 16. Il-Qorti temmen li din kienet proprju r-raguni ghalfejn il-partijiet iddeskrivew il-ftehim bhala *Operation Agreement*.

"F'kull kaz kien fl-istadju qabel l-iffirmar tal-kuntratt li l-konvenuti messhom ghamlu l-accertamenti dwar jekk l-attrici setghetx taghmel il-kuntratt li iffirmaw fl-1 ta' Dicembru 2008. Jibqa' l-fatt ukoll li sal-lum m'hemmx prova li l-Gvern ha xi passi kontra l-kontendenti jew xi hadd minnhom"[26].

34. Fl-ewwel lok jigi osservat li mill-provi jirrizulta li l-kaz odjern ma jittrattax dwar nullita` ta' kuntratt, izda jittratta se mai dwar annullabbilita` tal-ftehim maghmul bejn il-partijiet. Ghalhekk ladarba ma rrizultax mill-

---

[24]Appell pendenti.
[25]Fi klawzola 16 tal-kuntratt tal-1 ta' Dicembru 2008 jinghad li l-fond m'huwiex proprjeta` tal-attrici.
[26]Sottolinear ta' din il-Qorti.

provi li l-gvern bhala proprjetarju tal-fond ha passi ghall-allegat ksur tal-ftehim bejnu u bejn l-atturi, il-ftehim jibqa' jgawdi validita` skont il-ligi. Ghalhekk fic-cirkostanzi tenut kont li ma hemmx kawza li tirrendi l-ftehim null u allura inezistenti, il-fattur ta' kawza illecita ma jikkonfigurax.

35. Barra minn hekk hija flokha l-osservazzjoni maghmula mill-ewwel Qorti li, ladarba gie ipprovat illi l-konvenuti kienu konxji li l-atturi ma kinux proprjetarji tal-fond in kwistjoni, kien jispetta lilhom ukoll illi jaghmlu l-verifiki taghhom jekk il-proprjetarju kienx akkonsentixxa ghal tali ftehim.

36. Ghaldaqstant dan l-aggravju huwa ingustifikat u qed jigi respint.

Is-seba' aggravju

37. Dan hu fis-sens li l-ewwel Qorti ma ssemmi xejn dwar l-eccezzjoni tal-inkompetenza *ratione materiae* skont klawsola 18 tal-ftehim. Fir-rigward issir referenza ghas-sentenza preliminari moghtija mill-ewwel Qorti fit-18 ta' Settembru 2012, fejn gew decizi l-ewwel zewg eccezzjonijiet tal-konvenuti, fosthom dik tal-inkompetenza *ratione materiae*. Dik is-sentenza, li permezz taghha l-ewwel Qorti cahdet l-eccezzjoni tal-inkompetenza, ma sarx appell minnha u ghalhekk mhux il-kaz li din il-Qorti tiehu konjizzjoni ulterjuri ta' dan l-aggravju.

38. Ghaldaqstant dan l-aggravju qed jitqies bhala infondat u qed jigi michud.

Decide

Ghar-ragunijiet premessi, tichad dan l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata u ghall-fini tal-perjodu ghall-izgumbrament ordnat mill-ewwel Qorti tordna li dan jibda jiddekorri mid-data ta' din is-sentenza; tordna li l-ispejjez tal-ewwel istanza jibqghu kif decizi filwaqt li dawk tal-appell ikunu kollha a kariku tal-konvenuti; inoltre tordna l-isfilz tad-dokumenti annessi mar-rikors tal-appell.

Silvio Camilleri	Giannino Caruana Demajo	Noel Cuschieri
Prim Imhallef	Imhallef	Imhallef

Deputat Registratur
df